

III. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA

ORZECZNICTWO CYWILNE SĄDU NAJWYŻSZEGO

Ustawa o spółdzielniach z dnia 29 października 1920 r. (Dz. U. z 1950 r. nr 25, poz. 232)

Art. 48 ust. 2. Stosownie do przepisu art. 48 ust. 2 cytowanej ustawy, zbycie przez spółdzielnię przedsiębiorstwa pociąga za sobą przejście na nabywcę odpowiedzialności za zobowiązania powstałe przed sporządzeniem aktu zbycia i równocześnie zwolnienie od tej odpowiedzialności spółdzielni.

W myśl § 8 w związku z § 2 uchwały Prezydium Rządu z dnia 24 czerwca 1950 r. (Mon. Pol. nr A-78, poz. 911) przekazanie przedsiębiorstwa powinno nastąpić aktem zdawczo-odbiorczym, który co do znaczenia i skutków należy uznać za odpowiadający aktowi zbycia, o jakim mowa w art. 48 ustawy o spółdzielniach.

Jak więc z powyższych przepisów wynika, chwila sporządzenia aktu zdawczo-odbiorczego jest decydująca dla oceny przejścia odpowiedzialności za zobowiązania spółdzielni na państwową jednostkę gospodarczą, która ją przejęła (21 I 1958 r. — 1 CR 569/57).

Kodeks zobowiązań z dnia 27 października 1933 r. (Dz. U. 82, poz. 598)

Art. 62 § 1. Postanowienie umowy przedwstępnej, iż przyrzeczona nią umowa zostanie zawarta po załatwieniu przez jedną lub przez obydwie strony formalności umożliwiających tę czynność prawną, czyni zadość wymogowi zastrzeżenia terminu przewidzianemu w art. 62 § 1 kodeksu zobowiązań tylko wówczas, gdy zamierzony przez strony wynik odpowiednich starań jest dostatecznie pewny (9 VI 1958 r. — 1. CO 11/58).

Art. 133. W myśl art. 133 § 1 k. z. zwrot nie należnego świadczenia następuje według przepisów o niesłusznym wzbogaceniu. Z faktu niesłusznego wzbogacenia wynika zobowiązanie osoby, która korzyść odniosła, do wydania uzyskanej korzyści w naturze, a gdyby to się skutecznie nie dało, do wydania wartości. Zwrot w naturze obejmuje zaś korzyść bezpośrednio uzyskaną, a więc uzyskaną rzecz i pożytki oraz to, co wskutek późniejszych zdarzeń weszło do majątku wzbogaconego jako jej równowartość lub odszkodowanie (art. 124 k. z.). (26 XI 57 r. — 4. CR. 784/57).

Art. 135 i 239. Nie może być traktowane jako nadużycie prawa dochodzenie od pracownika, który wyrządził szkodę, pokrycia wyrządzonej przez niego szkody, nie tylko dlatego, że dochodzenie tego roszczenia jest zgodne z obowiązującymi z woli ustawodawcy ludowego przepisami prawnymi (art. 134, 239, 157 k. z.), lecz przede wszystkim dlatego, że dochodzenie tego odszkodowania wypływające z konstytucyjnego obowiązku strzeżenia mienia społecznego przez każdego obywatela w ogóle, a przez osoby, któ-

rym zostało one powierzone w szczególności, należy do istotnych obowiązków władz powodowego przedsiębiorstwa (13 XII 1957 — 2. CR 1231/56).

Art. 145. Szkoła poza innymi ciążącymi na niej zadaniami obowiązana jest do roztoczenia ścisłego nadzoru nad przebywającymi na jej terenie uczniami. Celem tego nadzoru jest przede wszystkim zapobieżenie temu, by uczniowie w czasie swych zajęć czy też podczas zabawy nie zachowywali się w sposób dla nich i dla osób trzecich niebezpieczny. Nauczyciel, który pozostawił gabinet chemiczny szkolny otwarty i bez należytego nadzoru, umożliwiając uczniom dostęp do niego i korzystanie ze znajdujących się w nim przyrządów doświadczalnych, w czasie którego jeden z uczniów doznał uszkodzenia ciała — nie uczynił zadość obowiązkowi nadzoru. Za zaniedbania nauczyciela odpowiada z mocy art. 145 k. z. skarb państwa (28 VI 1957 — 4 CR 747/56).

Art. 152. Brak winy kierowcy nie przesądza jeszcze o istnieniu wyłącznej winy denata w rozumieniu art. 152 § 1 k. z. Dla przyjęcia winy wyłącznej denata konieczne jest ustalenie, że szkoda jest następstwem jedynie jego zachowania się, że zatem nie pozostaje w związku przyczynowym z jakimikolwiek innymi okolicznościami, choćby niezawinionymi ani przez właściciela samochodu, ani przez kierowcę (29 X 1957 — 1 CR 268/57).

Art. 153. Zmiana trasy powrotnej drogi samochodu nie stanowi samowoli w rozumieniu pojęcia cudzego czynu bezprawnego, o którym mówi art. 153 § 2 k. z. (1 X 1957 — 1 CR 309/57).

Art. 157 w zw. z art. 161 § 2. Podstawę ustalenia wysokości renty stanowi nie tylko utrata przez osobę poszkodowaną zarobku, ale także zwiększenie się na skutek doznanego rozstroju zdrowia potrzeb poszkodowanego (27 IX 1957 — 1 CR 37/57).

Art. 158 § 1. 1. Konieczną przesłanką prawidłowego zastosowania art. 158 § 1 k. z. jest konkretne ustalenie takich indywidualnych okoliczności danej sprawy, które w danym wypadku usprawiedliwiają odstępnie przez sąd od zasady pełnego odszkodowania wyrażonej w art. 157 § 1 k. z. i określenie jego wysokości poniżej tej normy. Odstąpienie takie będzie wówczas tylko usprawiedliwione, gdy okaże się, że ze względu na wszystkie ustalone okoliczności sprawy przyznanie pełnego odszkodowania stosownie do art. 157 § 1 k. z. nie dałoby się pogodzić z zasadami współżycia społecznego w państwie ludowym.

2. Przy wymiarze wysokości odszkodowania szczególne znaczenie należy przypisać kwestii winy jako przesłance negatywnej, mogącej przemawiać przeciwko obniżeniu wysokości odszkodowania na podstawie art. 158 § 1 k. z., np. ze względu na sytuację materialną osoby odpowiedzialnej, gdy wyrządziła ona szkodę wskutek złego zamiaru lub rażącego niedbalstwa, albo gdy odpowiedzialność jej opiera się na art. 239 k. z., a okoliczności sprawy nie pozwalają na kategoryczne wyłączenie znacznego napięcia winy sprawcy szkody.

3. Niedopuszczalne jest wyprowadzenie z art. 158 § 1 k. z. tego rodzaju wskazań, które pozwalałyby na obniżenie wysokości odszkodowania w oparciu o założenie ogólne, uzależniające np. zakres odszkodowania od tego, czy osoba odpowiedzialna za szkodę jest pracownikiem lub pracow-

nikiem o określonym uposażeniu albo określonego rodzaju, czy też od tego, czy z działania lub zaniechania odniosła korzyść (17 II 1958 — 3 CR 1010/53).

Art. 158 § 2. Uznanie, iż spółdzielnia przyczyniła się do wyrządzenia szkody, nie jest uzależnione w myśl art. 158 § 2 k. z. od wydania przez cały zarząd powodowej spółdzielni niewłaściwego polecenia lub zarządzenia. Każde szkodliwe dla interesów powodowej spółdzielni zachowanie się nawet jednego z członków zarządu powodowej spółdzielni, brak dozoru ze strony jej zarządu lub nawet jednego z jego członków, jeżeli on ten dozór sprawował, a tym bardziej czynne współdziałanie tego członka zarządu w naruszeniu przez pracownika spółdzielni jego obowiązków, a tym więcej w popełnieniu przez niego nadużyć, może stanowić przyczynienie się do wyrządzenia szkody w rozumieniu przepisu art. 158 § 2 k. z. (26 VII 1957 — 2 CR 368/56).

Art. 159. W uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1952 r. C 1304/51 wyjaśniono, że przepisy dekretu z dnia 27 VII 1949 r. o zaciąganiu nowych i określaniu wysokości nie umorzonych zobowiązań pieniężnych stoją na przeszkodzie dochodzeniu przez poszkodowanego obecnej wartości przedmiotu, za który domaga się odszkodowania. Uzasadnienie tej uchwały opiera się na założeniu, że roszczenie o naprawienie szkody powstaje z chwilą jej wyrządzenia i ta data miarodajna jest dla ustalenia wysokości i roszczenia z punktu widzenia art. 5 ust. 1 wspomnianego dekretu. Nie odnosi się to jednak do szkód powstałych po wejściu w życie dekretu, albowiem art. 5 dekretu ma ograniczone ramy czasowa. Nieuregulowane ustawowo zagadnienie, według jakiej chwili należy oceniać szkodę, w szczególności, czy według cen z czasu powstania szkody, czy wyrokowania o niej, czy wreszcie uiszczenia zobowiązania, jest sporne i nie jest jednolicie rozstrzygane, przeważa jednak pogląd, że za miarodajną przyjmować należy chwilę powstania szkody. Już po tej uchwale doszły w judykaturze Sądu Najwyższego do głosu poglądy, przyjmujące w pewnych przypadkach za miarodajny czas wyrokowania, w szczególności gdy chodzi o koszt przywrócenia rzeczy do poprzedniego stanu, co ma się stać dopiero w przyszłości (22 III 1958 — 3 CR 1028/57).

Art. 239. Odpowiedzialność pracownika, któremu powierzono towar, za niedobór wynika z porównania wartości towarów powierzonych pracownikowi z doprowadzonymi przez niego utargami i wartością remanentu towarowego. W zasadzie wszystkie powyższe okoliczności stwierdza się dokumentami, podpisanymi przez pracownika spisami remontowymi, potwierdzeniami odbioru i dowodami wpłaty sum pieniężnych.

Na podstawie powyższych dokumentów i po wyjaśnieniu ich autentyczności sąd może i powinien stwierdzić istnienie niedoboru. Biegły w tym zakresie w zasadzie jest niepotrzebny. Jeżeli pomimo to dla ustalenia niedoboru korzystają sądy z pomocy biegłego, nie oznacza to możliwości przerwania na biegłego zasadniczego prawa i obowiązku sądu ustalenia stanu faktycznego sprawy na podstawie przeprowadzonego przez biegłego dowodu z dokumentów: pomoc biegłego z zakresu księgowości będzie potrzebna wtedy, gdy strona powodowa ma swą rachunkowość w nieporządku

i nie potrafi przedstawić sądowi potrzebnych twierdzeń. Ponadto, w razie sporu co do wysokości, sprawozdanie biegłego może wyjaśnić sądowi system prowadzonej u powoda rachunkowości, stwierdzić, czy rachunkowość jest prowadzona prawidłowo, czy wpisy księgowe znajdują potwierdzenie w dokumentach (19 VIII 1957 — 2 CR 415/56).

Art. 239. Pracownik odpowiedzialny za niedobór, który z przyczyn od siebie niezależnych nie był obecny przy sporządzeniu remanentu, odpowiada za niedobór, gdy remanent, mimo nieobecności pracownika lub osoby reprezentującej go, sporządzony został prawidłowo (9 XI 1957 — 2 CR 730/56).

Art. 239. Brak odpowiednich kwalifikacji po stronie pracownika mógłby wywierać wpływ na zmniejszenie czy uchylenie jego odpowiedzialności jedynie wówczas, gdyby zmuszono go do objęcia stanowiska, którego on przyjąć nie chciał. W innych przypadkach brak kwalifikacji do pracy, którą się przyjmuje, nie tylko nie uniewinnia, ale w myśl znanych teoretycznych założeń o culpa in contrahendo obciąża odpowiedzialnością za szkodę, jaka z tego wynikła (12 XII 1957 — 2 CR 1189/56).

Art. 239. Jeżeli zachodzi potrzeba ustanowienia zastępstwa dla pracownika odpowiedzialnego za towar, to nie jest konieczne, żeby ustanowił go pracownik. Zastępcę może ustanowić kierownictwo zakładu pracy i ono będzie za zastępcę odpowiadać wobec pracownika, dla którego ustanowiono zastępcę. Nie może być ustanowiona zastępcą osoba, na którą nie zgodziłby się zastępowany pracownik z powodu braku wystarczającego zaufania (4 IX 1957 — 3 CR 773/58).

Art. 239. Czynności ajenta polegają albo na stałym pośredniczeniu w zawieraniu umów albo na zawieraniu umów w imieniu dającego polecenie. Bez względu na to, o którą z tych postaci czynności ajencyjnych chodzi, ajent nie staje się właścicielem rzeczy wchodzących w zakres czynności ajencyjnych i nie ponosi ryzyka związanego z prawem własności. Z dającym polecenie ajenta wiąże stosunek umowny (umowa ajencyjna) i za szkody wynikające z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania odpowiada według zasad przewidzianych w art. 239 k. z. (3 V 1957 — 4 CR 357/56).

Art. 239. Odpowiedzialność kierowców za szkodę wyrządzoną właścicielowi samochodów na skutek uszkodzenia ich w wypadku, podlega ocenie według przepisów o odpowiedzialności umownej (art. 239 i 448 k. z.).

Konsekwencją tego stanu prawnego jest między innymi to, że w braku szczególnej podstawy umownej odpowiedzialność pozwanych nie mogłaby być solidarna oraz że wysokość przyznanego od każdego z nich odszkodowania nie mogłaby być określona przez mechaniczne podzielenie na połowę wysokości wyrządzonej przez nich wspólnie szkody, lecz powinna być ustalona na podstawie art. 242 w związku z art. 157 i 158 k. z. przy ewentualnym zastosowaniu art. 330 k. p. c.

2. „Panowanie nad pojazdem” to nie tylko zwykła umiejętność kierowania nim, ale taka umiejętność, która przy zachowaniu należytej ostrożności pozwoli kierowcy uniknąć w zasadzie każdego wypadku spowodowanego ruchem pojazdu, a więc z wyjątkiem jedynie takich wypad-

ków, które wywołane zostały okolicznościami niezależnymi od samego ruchu pojazdu, tj. takimi, których kierowca nie mógł ani nie powinien był przewidywać.

Zwracanie należytej uwagi na właściwości trasy należy do podstawowych obowiązków kierowcy (18 VII 1957 — 3 CR 879/56).

Art. 254. § 2. Sąd, przed którym pozwany przedstawia do potrącenia pretensję wzajemną, nie może uchylić się od zbadania zasadności tej pretensji i odesłać pozwanego do odrębnego procesu (21 XII 1957 — 1 CR 758/56).

Art. 267. Przy umowie kontraktacyjnej plantator nie jest obowiązany do zwrotu zaliczki instytucji kontraktującej, jeżeli wykonanie umowy kontraktacyjnej stało się niemożliwe wskutek otrzymania błędnych instrukcji co do sposobu uprawy nieznannej plantatorom rośliny (5 IX 1957 — 4 CR 527/56).

Art. 282 i nast. Roszczenie o zwrot zaliczki z umowy kontraktacyjnej ulega przedawnieniu z upływem lat 10. Nie ma w tym przypadku zastosowania ani art. 282 p. 4 k. z. z uwagi na to, że strona powodowa nie jest osobą należącą do „wolnych zawodów” lub „załatwiających cudze sprawy z urzędu lub dobrowolnie”, ani art. 283 i 284 k. z., ponieważ nie zachodzi tu przypadek naprawienia szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym, a przedmiotem roszczenia nie jest także należność ze stosunku pracy (14 XII 1957 — 2 CR 1196/57).

Art. 285 § 1. Stosownie do tego przepisu ulegają przedawnieniu wierzytelności przemysłowców, rzemieślników i kupców z tytułu dokonania robót i dostarczania towarów, przy czym brak jakiegokolwiek uzasadnionej podstawy do tego, aby przedsiębiorstwa państwowe, które wykonywują czynności przemysłowców, rzemieślników i kupców, mogły skutecznie obronić się przed zarzutem przedawnienia wierzytelności z tytułu dokonania robót i dostarczenia towarów jedynie tym, że są przedsiębiorstwami państwowymi. Przedsiębiorstwa państwowe bowiem przy dochodzeniu wierzytelności, o których mówi przepis art. 285 § 1 pkt 1 k. z., powinny być uważane za podmioty mające charakter przemysłowców lub rzemieślników albo kupców w rozumieniu tego przepisu (15 VI 1957 — 1 CR 449/56).

Art. 377. Zarówno wynajmujący, jak i wdzierżawiający (art. 370 i 402 k. z.) nie musi powoływać się na prawo własności wynajętego lub wdzierżawionego obiektu, a kontrahent biorący rzecz do używania lub użytkowania nie ma obowiązku żądać dowodu ani nawet powołania się na prawo własności. Z art. 377 k. z., mającego odpowiednie zastosowanie do umów dzierżawy, wynika, że rękojmią za wady prawne polega nie na możliwości powołania się przez najemcę na brak własności po stronie kontrahenta, lub na inne wady jego tytułu. Rękojmia wchodzi w grę dopiero wówczas, gdy najemca lub dzierżawca dozna przeszkody w używaniu rzeczy albo gdy rzecz będąca przedmiotem umowy zostanie odebrana (30 III 1958 — 2 CR 337/57).

Art. 632 § 2. Przepis § 2 art. 632 k. z. nie dopuszcza możliwości pogorszenia położenia poręczyciela przez zwiększenie jego zobowiązania na skutek czynności prawnych zdziałanych przez dłużnika głównego z wierzy-

ciem po udzieleniu poręczenia. Z powyższej zasady wynika, że przeniesienie przez pracodawcę materialnie odpowiedzialnego pracownika na inne stanowisko bądź powierzenie mu kierownictwa sklepu innego niż był oznaczony w umowie poręczenia, nie rozciąga odpowiedzialności poręczycieli także za zobowiązania tegoż pracownika wynikające ze zmienionego stosunku prawnego (21 X 1957 — 2 CR 810/56).

Prawo wekslowe z dnia 28 kwietnia 1936 r. (Dz. U. nr 37, poz. 282)

Art. 104. Wedle art. 104 pr. weksl. odpowiedzialność wystawcy weksła własnego jest taka sama, jak akceptanta weksła trasowanego. Na podstawie zaś art. 32 poręczyciel wekslowy odpowiada tak samo, jak ten, za kogo poręczył. Bezskuteczny upływ terminu do protestu powoduje z mocy art. 53 pr. weksl. utratę prawa do zwrotnego poszukiwania w stosunku do wszystkich dłużników wekslowych z wyjątkiem akceptanta weksła trasowanego i jego poręczycieli, skoro ci odpowiadają tak, jak akceptant, za którego poręczyli (art. 32). Z zestawienia powyższych przepisów wynika, że wystawca weksła własnego i jego poręczyciele odpowiadają niezależnie od tego, czy posiadacz dokonał w terminie czynności zachowawczych (12 II 1957 — 1 CZ 227/57).

Dekret z dnia 29 sierpnia 1945 r. w sprawie postępowania o ubezwłasnowolnienie (Dz. U. nr 40, poz. 225)

Art. 5. Osoba, w stosunku do której toczy się postępowanie o ubezwłasnowolnienie, mająca kuratora wyznaczonego przez sąd dla ochrony jej praw w tym postępowaniu, ma zdolność samodzielnego zaskarżenia postanowienia o ubezwłasnowolnieniu bez udziału i zgody kuratora, a nawet wbrew jego woli (10 X 1957 — 3 CR 478/57).

Art. 15. Art. 15 dekretu w sprawie postępowania o ubezwłasnowolnienie, podkreślając konieczność zachowania w tym postępowaniu zasady bezpośredności, zastrzega dopuszczalność orzekania o ubezwłasnowolnieniu tylko takiej osoby, co do której sąd miał możliwość przeprowadzenia bezpośredniej obserwacji.

„Wysłuchanie” w myśl cytowanego przepisu prawa osoby, która ma być ubezwłasnowolniona, może oczywiście nastąpić zarówno przez zadawanie pytań wprost, jak i za pośrednictwem biegłego, ale jest ono w ogóle możliwe do przeprowadzenia tylko w takim zakresie, w jakim uda się nawiązać w drodze rozprawy kontakt myślowy z chorą psychicznie osobą (6 II 1958 — 2 CR 1187/57).

Prawo o aktach stanu cywilnego z dnia 25 września 1945 r. (Dz. U. nr 48 poz. 272)

Art. 45. Jakkolwiek akt stanu cywilnego nie stanowi bezwzględного dowodu stanu cywilnego, dopuszczalne jest bowiem stwierdzenie niezgodności treści aktu z prawdą, tym niemniej wady aktu, o ile były ustalone, nie skutkują jego nieważnością z mocy prawa, lecz mogłyby jedynie spowodować jego ewentualne unieważnienie na podstawie art. 45 prawa o a. s. c. O unieważnieniu aktu sąd może orzekać tylko na wniosek, natomiast nie jest władny z okazji rozstrzygnięcia innej sprawy w uzasadnieniu ustalać, że konkretny akt jest nieważny.

Jeżeli sąd jest zdania, że akt podlega unieważnieniu, może zawiadomić organ nadzoru lub prokuratora o potrzebie wystąpienia z odpowiednim wnioskiem, nie może zaś odmówić mu znaczenia z powodu jego rzekomej nieważności. Analogiczne wnioski należałoby wysnuć na tle dziś obowiązującego prawa o aktach stanu cywilnego z 1955 r. (Dz. U. nr 25, poz. 151) z uwagi na treść przepisów art. 25 i 26 tego prawa (14 VI 1957 — 1 CR 395/57).

Dekret z dnia 21 grudnia 1945 r. o publicznej gospodarce lokalami (tekst jednolity Dz. U. z 1950 r. nr 36, poz. 343)

Zarówno przepisy ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. o zakładaniu nowych przedsiębiorstw (Dz. U. nr 3, poz. 18), jak i przepisy rozporządzenia wykonawczego (Dz. U. z 1946 r. nr 70, poz. 385), nie wyłączają stosowania do lokali, w których zezwolono na prowadzenie przedsiębiorstwa, przepisów dekretu o publicznej gospodarce lokalami.

W wypadku gdy strona w dacie wprowadzenia przepisów o publicznej gospodarce lokalami zajmowała lokal na podstawie tytułu prawnego wówczas wiążącego strony, późniejsze uchylenie się wynajmującego od skutków prawnych umowy najmu (o ile oczywiście zostało dokonane w terminie), z powołaniem się na zawarcie jej pod wpływem groźby, ma wprowadzić w myśl przepisów ogólnych prawa cywilnego moc wsteczną, jednak ze względu na przepisy dekretu o publicznej gospodarce lokalami rozstrzygnięcie o tym, czy najemca ma być usunięty z lokalu, należy wyłącznie do władzy kwaterunkowej. Jest to sytuacja odmienna od przypadków, gdy osoba zajmująca lokal nie uzyskała w ogóle przydziału ani też nie miała nigdy tytułu prawnego w rozumieniu art. 5 (3) dekretu; w tych przypadkach właściwość władzy kwaterunkowej występuje obok właściwości sądu (30 XI 1957 — 2 CR 881/57).

Prawo spadkowe z dnia 8 października 1946 r. (Dz. U. nr 60, poz. 328)

Art. 47 prawa spadkowego nie uzależnia domniemania, że ten, czyje prawa do spadku zostały stwierdzone, jest spadkobiercą, od ujawnienia jego praw w księdze wieczystej (3 XII 1957 — 3 CR 344/57).

Art. 70. W przypadku ujawnienia w postępowaniu, toczącym się na podstawie art. 70 pr. spadk., nowego tytułu do spadku, sprzecznego z tym, na którym powód opiera swoje roszczenia, i sprzecznego również z tytułem, na którym zostało oparte poprzednie stwierdzenie praw do spadku, a opiewającego na rzecz osoby nie będącej stroną, sąd ma obowiązek stwierdzić prawa do spadku na rzecz tejże osoby (19 III 1957 — 3 CO 5/57).

Prawo rzeczowe z dnia 11 października 1946 r. (Dz. U. nr 57, poz. 319)

Art. 33 § 1. W myśl art. 33 pr. rzecz. prawo żądania ustanowienia drogi koniecznej przysługuje jedynie właścicielowi. Przepis ten nie daje więc takiego prawa osobom wywodzącym swe prawa do działek jedynie z umów przedwstępnych i to zawartych bez zachowania formy aktu notarialnego. Brak ten jednak nie może stanowić podstawy do oddalenia wniosku o ustanowienie służebności drogi koniecznej, jeżeli wnioskodawcy stosownie do przepisów dekretu z dnia 18 IV 1955 r. o uwłaszczeniu i uregulowaniu spraw związanych z reformą rolną i osadnictwem rolnym

(Dz. U. nr 18, poz. 107) mogą się ubiegać o odpowiednie orzeczenie władzy administracyjnej. Ponieważ jednak powołana do jego wydania jest władza administracyjna, sąd nie jest władny rozstrzygać, czy wnioskodawcom służyć prawa wymienione w przepisie art. 5 ust. 1 pkt 1 dekretu z dnia 18 IV 1955 r. Rzeczą sądu będzie przeto udzielenie wnioskodawcom terminu do wszczęcia odpowiedniego postępowania (27 IX 1957 r. — 2 CR 526/57).

Art. 90. Współwłaściciel nieruchomości może domagać się stwierdzenia praw do spadku po dalszym współwłaścicielu na rzecz jego spadkobierców, chociaż sam nie rości sobie praw do spadku (11 II 1957 — 3 CO 29/57).

Art. 90, 83 § 2. W sprawie dopuszczenia do współposiadania (uregulowanie stanu posiadania), gdy domek ma jedną izbę mieszkalną, sąd dokonując podziału powierzchni mieszkalnej powinien jednocześnie zobowiązać powoda do dokonania odpowiednich zmian zmierzających do stworzenia nowej izby mieszkalnej, określając dokładnie rodzaj zmian i termin ich wykonania.

2. Sprawy o dopuszczenie do współposiadania podlegają rozpoznania w trybie spornym (18 XII 1957 — 3 CR 1265/57).

Dekret o egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych z dnia 28 stycznia 1947 r. (Dz. U. nr 21, poz. 84)

Art. 20. Wykaz zaległości, o których mowa w art. 20 dekretu z dnia 28 stycznia 1947 r. o egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych (Dz. U. nr 21, poz. 84), zaopatrzonej przez wierzydela klauzulą wykonalności, jest dostateczną podstawą do wpisu hipoteki w myśl art. 244 § 1 pr. rzecz. (20 XI 1957 — 2 CR 240/56).

Dekret z dnia 28 lipca 1948 r. o najmie lokali (jednolity tekst Dz. U. z 1953 r. nr 35, poz. 152).

Art. 10. Uchylenie się najemców od obowiązku uiszczania prócz czynszu opłat z tytułu udziału najemcy w kosztach eksploatacji i bieżącego remontu, uprawnia wynajmującego do dochodzenia dopłat w drodze sądowej. Korzystanie z tej drogi leży nie tylko w interesie wynajmującego, ale i pozostałych najemców. Przepisy dekretu o najmie lokali nie dają jednak podstawy do zrównania skutków zalegania przez najemcę z dopłatą na koszty eksploatacji i bieżącego remontu ze skutkami zalegania z czynszem (8 I 1958 — 4 CR 1035/55).

Kodeks rodzinny z dnia 27 czerwca 1950 r. (Dz. U. nr 34, poz. 308)

Art. 21 § 2. Kupienie nieruchomości na imię obojga małżonków, a za fundusze jednego z nich, z reguły ma podstawę w jakimś porozumieniu małżonków. Treść tego porozumienia rozstrzyga o wzajemnych ich prawach (27 XII 1957 — 3 CR 1447/56).

Art. 29. Z zarzutem niedochowania obowiązku wierności, aktualnego w zasadzie przez cały czas trwania małżeństwa, nie może występować małżonek sam utrzymujący faktyczną wspólność z inną osobą od wielu lat i gdy ów fakt zdrady ze strony drugiego małżonka nastąpił po kilku latach od chwili ustania wszelkiej między stronami więzi. Nie byłoby

bowiem zgodne z poczuciem słuszności wykorzystanie przez powoda faktu, będącego z reguły po upływie kilku lat normalnym następstwem sytuacji przez niego samego wytworzonej i to wbrew woli współmałżonka (28 VI 1957 — 3 CR 610/56).

Art. 29 i 9 § 1. Chorobliwy stan psychiki jednego z małżonków nie przesądza o treści wyroku w sprawie rozwodowej. Wobec przepisu art. 9 § 1 k. r., przewidującego możliwość zawarcia związku małżeńskiego przez osobę dotkniętą chorobą psychiczną lub niedorozwojem psychicznym, jeżeli stan jej zdrowia nie pozostaje w sprzeczności z istotą i celami małżeństwa, nie można uznać, że każde zaburzenie psychiczne, a nawet choroba psychiczna, zaistniała w czasie trwania małżeństwa, stanowi ważną w rozumieniu art. 29 k. r. przyczynę rozkładu pożycia małżeńskiego stron. Przyczynę taką stanowić może choroba pozostająca w sprzeczności z istotą i celami małżeństwa (2 XII 1957 — 1 CR 146/57).

Art. 29 § 2. Nie zachodzą związane z dobrem dziecka przeszkody do orzeczenia rozwodu jego rodziców (art. 29 § 2 k. r.), jeżeli dziecko ma za 1/2 roku dojść do pełnoletności (9 I 1958 — 4 CR 252/57).

Art. 30 § 2. Orzeczenia rozwodu na zasadzie art. 30 § 2 k. r. może powód domagać się wówczas, gdy poza wykazaniem długotrwałości rozłączenia i ważnych przyczyn społecznych mających uzasadnić orzeczenie rozwodu, wykaże ponadto, że rozstał się ze swoją dotychczasową rodziną w sposób kulturalny, zapewnił tej rodzinie odpowiednie środki materialne dla jej utrzymania i wykonuje swoje obowiązki wobec opuszczonej rodziny zgodnie z wymogami zasad współżycia w państwie socjalistycznym.

Sąd orzekający rozwód na zasadzie art. 30 § 2 k. r. musi więc ustalić, że powód rozstał się w sposób przyzwoity z rodziną, którą opuścił, i że zapewnił jej środki utrzymania w tym stopniu, by opuszczona przez niego rodzina nie odczuła przynajmniej pod względem materialnym nieobecności męża i ojca.

Niezachowanie tych warunków przez powoda może prowadzić do wniosku, że nie ma on kwalifikacji na przyzwoitego męża i ojca i może podważyć ustalenie, że nowo założona przez niego rodzina jest związkiem trwałym (4 XI 1957 — 4 CR 1268/56).

Art. 31. Z mocy art. 31 k. r. sąd orzekając rozwód z urzędu orzeka, czy i który z małżonków ponosi winę rozwodu. Sąd nie jest więc związany wnioskami i żądaniami stron i obowiązany jest orzec, czy i która ze stron ponosi winę rozwodu, choćby strony w tym względzie nie zgłaszały żadnych wniosków i żądań. Sąd jedynie z mocy art. 31 § 2 k. r. obowiązany jest zaniechać orzekania o winie, jeśli strony o to zgodnie wnoszą (10 I 1958 — 3 CR 294/57).

Art. 34 § 1. Na zasadzie art. 34 § 1 i art. 39 § 1 w związku z art. 18 k. r. małżonek winny rozwodu może być zobowiązany do dostarczenia na rzecz małżonka niewinnego, który nie jest w stanie utrzymać się własnymi siłami, oraz na rzecz nieletniego dziecka, środków utrzymania stosownie do swych możliwości zarobkowych i majątkowych.

Możliwości zarobkowych i majątkowych, o których mówi ustawa, nie

można utożsamić w żadnym wypadku z wysokością faktycznych zarobków lub czystego dochodu z majątku osiągalnego przez zobowiązanego. Przy ocenie możliwości zarobkowych i majątkowych należy mieć na względzie całokształt okoliczności warunkujących te możliwości, a w szczególności wiek i stan zdrowia zobowiązanego, środowisko, z którego pochodzi, i jego stosunki majątkowe i rodzinne. Realnie osiągany zarobek czy też dochód jest tylko jedną z licznych, a w żadnym razie nie decydujących przesłanek przy ocenie możliwości zobowiązanego, warunkujących wysokość ustalonych rat alimentarnych (21 V 1957 — 4 CR 538/56).

Art. 47. W procesie o ustalenie ojcostwa, jeżeli fakt obcowania stron jest sporny i brak jest innych dowodów bezpośrednich, konieczne jest wyczerpanie wszelkich możliwości dowodowych co do okoliczności, które mogą bezpośrednio wskazać na prawdopodobieństwo tezy dowodowej. Niezbędne jest więc m. in. wyjaśnienie stopnia zażyłości stron przed rzekomym obcowaniem oraz następne zachowanie się stron. Niezbędne jest również sprawdzenie okoliczności ubocznych podanych przez strony. Wprawdzie okoliczności takie nie przesądza ą zazwyczaj same przez się możliwości obcowania cielesnego stron, jednak stwierdzenie prawdziwości lub nieprawdziwości tych okoliczności ubocznych jest dla oceny wiarygodności zeznań strony niezbędne zwłaszcza wówczas, gdy w sprawie ustalenie faktu obcowania cielesnego może nastąpić wyłącznie na podstawie dowodu z przesłuchania stron zeznających sprzecznie (6 XI 1957 — 3 CR 827/57).

Art. 49. Aczkolwiek wymogowi „niepodobieństwa” czyni zadość stwierdzenie braku stosunków cielesnych między małżonkami w okresie koncepcyjnym, jednak do takiego stwierdzenia nie moie z reguły wystarczyć samo oświadczenie zainteresowanych, choćby złożone w trybie ich przesłuchaniu jako stron, lecz zeznania małżonków muszą być w takim wypadku poparte dodatkowymi obiektywnymi faktami charakteryzującymi prawdopodobieństwo ich twierdzeń. Jest to konieczne zwłaszcza wówczas, gdy małżonkowie wspólnie mieszkają, gdyż bez ustalenia takich okoliczności, jak np. poważne zaostrenie stosunków między nimi, nie można wyeliminować ewentualności zmywy między małżonkami (21 I 1958 — 1 CR 1293/57).

Art. 49 § 1. Dowód z art. 311 k. p. c. w postępowaniu o zaprzeczenie ojcostwa nie jest wyłączony, lecz ustalenie na podstawie takiego dowodu faktu, że małżonkowie ze sobą mieszkający nie obcowali ze sobą, wymaga ujawnienia tego rodzaju okoliczności, które w sposób przekonujący uzasadniałyby zupełne zaniechanie współżycia między małżonkami (21 XII 1957 — 4 CR 23/57).

Przepisy ogólne prawa cywilnego z dnia 18 lipca 1950 r. (Dz. U. nr 34, poz. 311)

Art. 3. W rozumieniu art. 3 przepisów ogólnych prawa cywilnego z 1950 r. (zarówno jak i obowiązującego uprzednio art. 5 przepisów ogólnych prawa cywilnego z 1946 r.) korzystanie przez osobę prywatną ze swego uprawnienia nie może być uważane za naruszenie zasad współżycia spo-

łecznego w państwie ludowym jedynie z tego powodu, że stroną zobowiązana jest jednostka gospodarki uspołecznionej, a w szczególności przedsiębiorstwo państwowe. Przedsiębiorstwa takie, skupiaj ce pewną część mienia ogólnonarodowego, podlega ochronie na podstawie art. 77 Konstytucji PRL jak każdy obiekt własności społecznej, ochrona ta jednak nie narusza zakresu praw i obowiązków innego podmiotu, a w szczególności nie stwarza żadnego immunitetu dla przedsiębiorstwa państwowego, które — biorąc udział w ogólnym obrocie prawnym — nie korzysta i w stosunkach cywilnoprawnych z innymi podmiotami nie może korzystać z jakichkolwiek szczególnych przywilejów, nie wynikających z wyraźnego przepisu prawa. Między innymi stanowi to również jedną z istotnych cech działania przedsiębiorstwa państwowego na zasadach rozrachunku gospodarczego (20 V 1957 — 1 CR 493/57).

Art. 43. Zasada, iż milczenie oznacza zgodę — „qui tacet consentire videtur” — jest w świetle prawa polskiego tylko wtedy prawdziwa, gdy uzupełniona jest dodatkiem „ubi loqui potuit et debuit”. Innymi słowy, według prawa polskiego: kto milczy, ten przez swe milczenie daje wyraz zgodzie tylko wtedy, gdy mógł oświadczyć swą wolę i powinien był to uczynić (22 VIII 1957 — 3 CR 740/56).

Kodeks postępowania cywilnego (obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości) z dnia 25 sierpnia 1950 r. (Dz. U. nr 43, poz. 394)

Art. 2. Dla rozpoznania sporu o naruszenie prawa odprowadzania wody przez grunt sąsiedni droga sądowa jest dopuszczalna. Przepis art. 17 ust. (2) prawa wodnego, zamieszczony w części pierwszej dotyczącej własności wód i gruntów, zakazujący właścicielowi gruntu niżej położonego wstrzymywać naturalny odpływ ze szkodą gruntu wyżej położonego, nie oznacza sam przez się, żeby dla orzekana w tej kwestii właściwa była władza wodna, szczególnie wtedy, gdy poszkodowany powołuje się na swe prawa cywilne. Brak zaś przepisu, który by przekazywał rozpoznanie sprawy w tych przypadkach władzom administracyjnym. Również nie przeczy możliwości dochodzenia roszczenia cywilnego możliwość karno-administracyjnego ukarania za naruszenie zakazu art. 17, tak samo, jak w innego rodzaju przypadkach możliwość ukarania sądowego nie wyklucza roszczeń cywilnoprawnych. Należy przy tym zważyć, że prawo wodne nie wyłącza możliwości istnienia roszczeń cywilnych w zakresie regulowanym ustawą, jak to wynika z art. 252 ust. 1 tej ustawy (17 X 1957 — 3 CR 1172/57).

Art. 2. Przepisy kodeksu postępowania cywilnego nie przewidują przekazywania spraw według właściwości między wydziałami tego samego sądu. Przekazać sprawę można tylko innemu sądowi powszechnemu. Nie może też wydział sądu uznać się niewłaściwym, z tym, że właściwy jest inny wydział tego samego sądu. Przepisy o właściwości dotyczą bowiem tylko sądów jako całości, a nie ich wydziałów (inaczej jeżeli chodzi o wydziały zamiejscowe). Konsekwentnie kodeks postępowania cywilnego nie przewiduje też środka odwoławczego od przekazania sprawy z jednego wydziału sądu do innego wydziału tego samego sądu. Błędne skierowanie sprawy

do niewłaściwego wydziału nie ma żadnego znaczenia dla strony, skoro każdy wydział obowiązany jest rozpoznać sprawę według właściwych dla tej sprawy przepisów. Gdyby np. sprawa o wydanie nieruchomości została skierowana do wydziału karnego i tam wyznaczono by rozprawę, skład sądzący w tym wydziale obowiązany byłby zastosować przepisy kodeksu postępowania cywilnego, a nie kodeksu postępowania karnego, skoro sprawa taka jest oczywiście sprawą cywilną. Wyrok wydany w wydziale karnym w sprawie cywilnej nie byłby nieważny z tego powodu, że sprawa została zapisana w repertorium karnym i rozpoznana na posiedzeniu wyznaczonym do rozpoznania spraw karnych przez sędziego i ławników, rozpoznających zwykle sprawy karne. Gdyby jednak wydział karny rozpoznał sprawę cywilną przy zastosowaniu przepisów kodeksu postępowania karnego, wydany wyrok mógłby z tej przyczyny ulec uchyleniu przez sąd rewizyjny.

Ewentualne wewnętrzne spory między przewodniczącymi wydziałów co do przydziału spraw powinien rozstrzygnąć prezes sądu. Wynik takiego sporu jest bowiem, jak to wyżej wyjaśniono, obojętny dla strony, choć w praktyce może ją narazić na przewleczenie załatwienia sprawy (1 III 1958 — 4 CZ 23/58).

Art. 7. W świetle art. 7 § 1 k. p. c. sąd cywilny związany jest takimi tylko ustaleniami prawomocnego wyroku skazującego sądu karnego, które należą do istoty czynu przestępczego. Do istoty czynu przestępczego z art. 286 § 1 k. k. nie należy wysokość szkody, a przeto w tej kwestii sąd cywilny nie jest związany ustaleniami wyroku karnego (19 XI 1957 — 1 CR 1050/56).

Art. 70. Na skutek nieuiszczenia przez powoda w terminie wpisu od rewizji i zwrócenia mu teje rewizji, wyrok w stosunku do niego nie uprawomocnił się, jeżeli równocześnie interwenient uboczny wniósł rewizję. Okoliczność, że strona pewnych czynności nie dokonała we właściwym czasie, nie dowodzi, że strona nie chciała tych czynności dokonać. Dokonanie więc tej czynności przez interwenienta nie może być na tej tylko podstawie uznane za sprzeczne z wolą strony (24 IX 1957 — 3 CZ 253/57).

Art. 102. Wpłatę należności przed dokonaniem pierwszej czynności procesowej należy uznać za równoznaczną z uznaniem powództwa w rozumieniu art. 102 k. p. c. (8 XI 1957 — 1 CR 178/57).

Art. 111. Interwenient uboczny ma prawo domagać się zwolnienia od kosztów sądowych w oparciu o swoje stosunki majątkowe niezależnie od stosunków majątkowych strony, do której przystąpił (24 IX 1957 — 3 CZ 253/57).

Art. 159 § 1, art. 173, art. 371 § 1 pkt 4. Prowadzenie rozprawy bez udziału pełnomocnika strony, który o rozprawie nie został zawiadomiony, byłoby dopuszczalne jedynie wówczas, gdyby strona wyraziła na to zgodę. Bez tej zgody prowadzenie rozprawy stanowi obrazę istotnego przepisu postępowania i pozbawia stronę możliwości należytej obrony jej spraw, mogąc mieć wpływ na wynik sprawy. Okoliczność, że strona nie zgłosiła do protokołu zarzutu obrazę art. 159 § 1 k. p. c. i nie żądała wpisania odpowiedniego zastrzeżenia, nie może jej pozbawiać prawa czynienia w tym wzglę-

dzie zarzutu, skoro sąd dopuścił się obrazy istotnego przepisu postępowania — art. 173 k. p. c. (22 I 1958 — 3 CR 1175/57).

Art. 178. Przywrócenie terminu nie jest dopuszczalne, jeżeli uchybienie terminu nie pociąga za sobą ujemnych dla strony skutków procesowych, a tak samo, gdy z przywrócenia terminu wnioskodawca nie odnosiłby żadnej korzyści. Sytuacja taka zachodzi w przypadku, gdy powodowi, który wystąpił o przywrócenie terminu do uiszczenia wpisu, przywrócenie to nie mogłoby zapewnić przyjęcia i rozpoznania pierwotnego pozwu, skoro zarządzenie przewodniczącego o zwrocie pozwu stało się prawomocne. Powód, chcąc wnioskiem o przywrócenie terminu osiągnąć przyjęcie pozwu, powinien by wnieść ponadto zażalenie od zarządzenia, którym przewodniczący zwrócił mu ten pozew (5 XI 1957 — 2 CZ 205/57).

Art. 330. Art. 330 k. p. c., jak wynika z jego treści, ma zastosowanie w przypadku, gdy ścisłe udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe lub utrudnione, nie upoważnia jednak do wniosku, że sąd może na jego podstawie ustalić wysokość odszkodowania, gdy sam fakt zaistnienia szkody i przynajmniej jej przybliżona wysokość nie są udowodnione (23 X 1957 — 1 CR 881/56).

Art. 337 § 1, 137 k. p. c., art. 37 przep. o koszt. sąd. Wniosku o doręczenie wyroku nie można zwrócić w trybie art. 137 k. p. c. (art. 13 przepisów o kosztach) z powodu nieopłacenia, nawet jeśli pochodzi od adwokata. W tym przypadku wyrok należy doręczyć a opłatę ściągnąć z urzędu (patrz Orz. S. N. z 12 XII 1951 — C. 9151 — P. i pr. 8—9 51). Wynika to wyraźnie z art. 37 przepisów o kosztach sądowych, który stanowi, że opłatę kancelaryjną za wypis orzeczenia z uzasadnieniem pobiera się przy złożeniu podania lub wniosku do protokołu, przy czym opłata nie uiszczona przy złożeniu podania o doręczenie wypisu orzeczenia z uzasadnieniem, podlega ściągnięciu od strony (7 X 1957 — 3 CZ 288/57).

Art. 340 § 2, art. 373 i 374. Okoliczność, że sąd wbrew przepisowi art. 340 § 2 k. p. c. doręczył stronie bez jej żądania odpis orzeczenia (postanowienia o umorzeniu postępowania w sprawie rozwodowej), w związku z czym strona w dwutygodniowym od tego doręczenia terminie wniosła rewizję, nie stanowi przeszkody do odrzucenia rewizji jako nie wniesionej w terminie (23 XII 1957 — 3 CR 1015/56).

Art. 349 § 2. Art. 349 § 2 k. p. c. nie uzasadnia poglądu, by pozwany wnosząc sprzeciw od wyroku zaocznego musiał przytoczyć wszystkie zarzuty przeciwko żądaniu pozwu. Utrata prawa korzystania z tych zarzutów w dalszym postępowaniu mogłaby nastąpić tylko w przypadkach wyraźnie w ustawie przewidzianych. Przykład szczególnego uregulowania przytoczenia zarzutów stanowi art. 575 § 1 k. p. c. Natomiast w braku szczególnego przepisu stosuje się normę ogólną w tej kwestii wyrażoną w art. 223 § 1 k. p. c. według którego strona może aż do zamknięcia rozprawy podnosić zarzuty dla odparcia twierdzeń strony przeciwnej (30 V 1957 — 2 CR 2088/57).

Art. 391. Jeżeli przedmiotem sprawy jest odtworzenie akt i sprawę tę rozpoznawał w pierwszej instancji sąd powiatowy, to wszelkie decyzje sądu

wojewódzkiego w tej sprawie przedstawiają się jako orzeczenia sądu drugiej instancji, na które nie służy środek odwoławczy (15 VI 1957 — 1 CZ 114/57).

Art. 431. Przepis art. 431 k. p. c. ma na względzie unormowanie sytuacji małoletnich dzieci w czasie procesu ich rodziców o rozwód lub unieważnienie małżeństwa przez wydanie tymczasowych zarządzeń, jakie w świetle dokonanych ustaleń okażą się potrzebne dla zapewnienia należytego sprawowania pieczy nad dziećmi i właściwego rozłożenia na strony procesowe ciężaru związanych z tym kosztów. Nie daje natomiast podstawy do wprowadzenia jakichkolwiek istotnych zmian w zakresie władzy rodzicielskiej stron, która — zgodnie z art. 56 § 1 k. r. — również w czasie procesu o rozwód lub unieważnienie małżeństwa służy obojgu rodzicom, o ile na podstawie art. 60 k. r. nie zostali władzy tej pozbawieni lub poddani co do niej ograniczeniom (23 XII 1957 — 1 CZ 192/57).

Art. 864 i 431. Art. 864 k. p. c, zamieszczonego w przepisach o postępowaniu zabezpieczającym, nie można stosować w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 431 k. p. c. (18 IX 1957 — 3 CZ 239/57).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 czerwca 1952 r. w sprawie mieszkań służbowych i zakładowych (Dz. U. nr 29 — poz. 196). Stosownie do § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 czerwca 1952 r. w sprawie mieszkań służbowych i zakładowych, lokalom nadaje charakter mieszkania służbowego nie tylko jego przeznaczenie, ale i fakt przydziału w związku ze stosunkiem pracy, przy czym w rachubę może wchodzić tylko stosunek pracy łączący instytucję dysponującą lokalem z jej własnym pracownikiem, a nie z pracownikiem innej instytucji. W stosunku do osób trzecich stosuje się przepisy ogólne regulujące stosunki najmu, a w konsekwencji należy przyjąć, że otwarta jest droga sądowa w stosunku do osób trzecich w sprawach o wydanie przedmiotu najmu, (12 X 1957 — 3 CR 766/57).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 sierpnia 1953 r. w sprawie wynagrodzenia adwokatów za wykonywanie czynności zawodowych (Dz. U. nr 40, poz. 176)

Jeżeli adwokat prowadzi kilkanaście identycznych spraw i jeżeli wniesienie pozwu nastąpiło w tym samym czasie i sąd rozpoznał je w jednym dniu, to adwokat nie może żądać od każdego klienta wynagrodzenia według stawki z § 9 powołanego rozporządzenia, obliczonej od wartości przedmiotu każdej sprawy, a nawet w razie zgody klienta na to wynagrodzenie, nie może ona wiązać sądu przy oznaczeniu wysokości kosztów procesu nałożonych na stronę pozwaną. Każda bowiem umowa wymaga do swej ważności nie tylko zgodności z ustawą, ale i z zasadami współżycia społecznego (art. 41 przep. og. pr. cyw.). Byłoby niezgodne z tymi zasadami, by adwokat przy jednym i tym samym nakładzie pracy i stracie czasu rozdzielonym na poszczególne sprawy mógł korzystać z pełnych stawek dla każdej sprawy (20 XII 1957 — 3 CZ 187/57).

Zebrał
Witold Świącicki

ORZECZNICTWO KARNE SĄDU NAJWYŻSZEGO

KODEKS KARNY Z 1932 R.

Art. 17 i 18 w zw. z art. 225 § 2 k. k. Pojęcie niepoczytalności czy też poczytalności zmniejszonej (art. 17, 18 k. k.) jest — mimo pewnych elementów wspólnych — jakościowo różne od stanu silnego wzruszenia (art. 225 § 2 k. k.). O ile stany przewidziane w art. 17 i 18 k. k. należą do dziedziny psychiatrii, która daje sędziemu podstawy do orzeczenia o winie oskarżonego lub też o nadzwyczajnym złagodzeniu kary, o tyle przy kwalifikacji czynu z art. 225 § 2 k. k. odpadają wszelkie aspekty natury psychiatrycznej. W tym ostatnim przypadku wina oskarżonego nie może podlegać żadnym wątpliwościom. Natomiast decydującą rolę odgrywają tu ustalenia i ocena pobudek czynu, stosunek popełnionego czynu do podstawowych zasad etyki i działające na oskarżonego bodźce psychologiczne (2 XII 1957 — IV K 966/57).

Art. 26 i 27 w zw. z art. 215 § 1 k. k. Osoba, która nakłania kierowcę pojazdu mechanicznego lub pomaga mu w spożyciu alkoholu w czasie wykonywania przez niego obowiązków kierowcy lub w czasie, wprawdzie wcześniejszym, lecz takim, iż działanie alkoholu rozciąga się na okres wykonywania przez kierowcę tych obowiązków, może odpowiadać na podstawie art. 26, 27 k. k., w związku z art. 215 § 1 k. k., wówczas gdy osoba ta, jak i kierowca, działali w zamiarze bezpośrednim spowodowania niebezpieczeństwa katastrofy w kamuniikacji lądowej; na mocy zaś art. 215 § 1 k. k. — wtedy jeżeli osoba ta w zamiarze bezpośrednim lub ewentualnym współdziałała z kierowcą w prowadzeniu pojazdu mechanicznego w sposób spowodzający niebezpieczeństwo katastrofy w komunikacji lądowej (Postanowienie składu siedmiu sędziów SN: 23 I 1958 — III KO 150/57).

Art. 54 k. k. Brak należytej kontroli nad sprawcą zagarnięcia mienia społecznego sam przez się nie stanowi okoliczności łagodzącej. Brak należytej kontroli może stanowić okoliczność łagodzącą wówczas, gdy niezależnie od woli sprawcy staje się obiektywną przyczyną powstania przestępstwa. Może nią być na przykład wówczas, gdy na skutek nieujawnienia przez kontrolę pewnych błędów w pracy przyczynia się do powtarzania manka (art. 286 § 1 k. k.). Nie może natomiast stanowić okoliczności łagodzącej wówczas, gdy jest przez sprawcę wykorzystywany dla zagarnięcia przezeń mienia społecznego. W takim przypadku może stanowić nawet okoliczność obciążającą, gdyż stanowi nadużycie zaufania (7 VI 1957 — III K 370/57).

Art. 54 k. k. Jeżeli sąd orzekający przy wymiarze kary powołuje okoliczności mogące mieć wpływ na niższą lub wyższą karalność w ramach zagrożenia karnego przewidzianego dla danego rodzaju przestępstwa, a okoliczności te nie znajdują oparcia w bezpośrednich lub pośrednich dowodach, a więc wykazuje dowolność, to obraża przepis art. 54 k. k. w związku z art. 9 k. p. k. — albowiem użyte w art. 54 k. k. słowa „według swego uznania” nie oznaczają dowolności, lecz nie krępując sądu wysokością wymiaru kary, nakładają na niego obowiązek wszechstronnego zbadania wszystkich opartych na dowodach (nie zaś na samym tylko „sumieniu

sędziowskim") okolicznościach, które wpłynęły na wyższą lub niższą karalność (15 I 1958 — IV K 1081/57).

Art. 54 k. k. Urzędnik, który wielokrotnie dopuszcza się łapownictwa i zagarnia mienie społeczne, nie może powoływać się na swoje rzekome „dobre opinie” (13 II 1958 — IV K 1261/57).

Art. 61 k. k. Kwestia warunkowego zawieszenia wykonania kary powinna być oceniana przez sąd w zależności od oceny osoby sprawcy pod kątem widzenia przyszłości, a nie przeszłości oskarżonego (11 XI 1957 — II K 793/57).

Art. 61 k. k. Obawa recydywy nie ogranicza się do tego samego przestępstwa. Odnosi się ona także do innych przestępstw takich samych, tego samego rodzaju lub popełnionych podobnych, które sprawca mógłby popełnić w podobnej sytuacji (18 XI 1957 — II K 812/57).

Art. 61 k. k. Warunkowe zawieszenie kary jest przepisem wyjątkowym, który należy stosować jedynie wówczas, gdy sąd po rozważeniu okoliczności wymienionych w art. 61 § 2 k. k. dojdzie do przekonania, że bardziej celowe jest zawieszenie oskarżonemu kary niż jej natychmiastowe wykonanie.

Uzasadnienia zastosowania art. 61 k. k. nie może stanowić, jak to podaje sąd w uzasadnieniu wyroku, okoliczność, „że udział oskarżonego w zajęciu był mniejszy”, albowiem o zastosowaniu warunkowego zawieszenia kary decydują względy celowościowe, a nie okoliczności zmniejszające lub zwiększające winę oskarżonego (14 XII 1957 — III K 879/57).

Art. 79 k. k. Zgodnie z dyspozycją przepisu art. 79 k. k. sąd mający orzec o zastosowaniu środka zabezpieczającego nie tylko powinien ustalić, że osoba, wobec której ma być zastosowany środek zabezpieczający, jest odpowiedzialna i że pozostawienie jej na wolności grozi niebezpieczeństwem porządkowi prawnemu, lecz także, że osoba ta jest sprawcą czynu zabronionego pod groźbą kary (9 II 1957 — I KZ 5/57).

Art. 129, 132 i 133 k. k. Bufetowa, kelner lub ekspedient uspołeczniczonych zakładów pracy nie korzystają z ochrony prawnej przewidzianej w rozdziale XXI k. k. (6 II 1958 — II KO 12/57).

Art. 166 § 1 k. k. Oskarżeni umawiali się, aby dokonać kradzieży, ewentualnie rabunku i w tym celu schodzili się, ustalali plany i podzielili role. W ten sposób zмова ich posiadała charakter trwały (na czas popełnienia przestępstwa) i dlatego czyn ich wyczerpuje znamiona przestępstwa z art. 166 § 1 k. k. (22 X 1957 — II K 704/57).

Art. 168 k. k. Przepis art. 168 k. k. przewiduje jedynie ochronę zwłok ludzkich i miejsce spoczynku przed profanacją; dyspozycja tego artykułu nie obejmuje bynajmniej momentu zaboru. Zabór w celu przywłaszczenia przedmiotów złożonych do grobu wraz ze zwłokami stanowi przestępstwo kradzieży przewidziane w syntetycznie ujętym przepisie art. 257 k. k. (23 VII 1957 — III K 516/57).

Art. 201 k. k. Skazanie na podstawie art. 201 k. k. nie może nastąpić, jeżeli nie ustalono, że osoba, na której utrzymanie oskarżony miał obowiązek łążyć, znalazła się na skutek złośliwego uchylania się oskarżonego od

spełnienia tego obowiązku w stanie faktycznej nędzy lub w konieczności korzystania ze wsparcia (14 XI 1957 — IV KO 2/57)

Art. 201 § 2 k. k. Postanowienie sądu o zabezpieczeniu powództwa w sprawie o ustalenie ojcostwa i zasądzenie alimentów jest orzeczeniem podlegającym wykonaniu, o którym wspomina przepis art. 201 § 2 k. k., jeżeli zatem pozwany złośliwie uchyla się od obowiązku łożenia na utrzymanie osoby wymienionej w powołanym przepisie, stwierdzonego takim postanowieniem sądu i przez to doprowadza tę osobę do nędzy lub konieczności korzystania ze wsparcia, podlega odpowiedzialności na podstawie art. 201 § 2 k. k. (19 XII 1957 — III KO 115/57).

Art. 215 § 1 k. k. Sąd Najwyższy kilkakrotnie wskazywał w swych orzeczeniach, że wypadki spowodowania niebezpieczeństwa katastrofy w komunikacji lądowej przez kierowców znajdujących się w stanie odurzenia alkoholowego, kwalifikować należy jako przestępstwo z art. 215 § 1 k. k. (patrz np. wyrok Sądu Najwyższego ogłoszony w Zbiorze Orzeczeń S N. z 1954 r. pod poz. 70), przy czym termin „kierowca” użyty tu został na określenie każdej osoby, która faktycznie pojazd prowadzi. Ścieśnianie zakresu pojęciowego tego terminu tylko do osób mających fachowe przygotowanie i „znaczny zasób doświadczenia życiowego”, wbrew pogładowi sądu wojewódzkiego, nie znajduje oparcia ani w treści przepisu art. 215 k. k., ani w „wytycznych orzecznictwa”, na które powołał się sąd wojewódzki (29 I 1958 — II K 412/57).

Art. 215 § 1 k. k. Sam stan podniecenia alkoholowego nie wystarcza do przypisania oskarżonemu przestępstwa z art. 215 § 1 k. k., lecz musi być ponadto wykazane, że oskarżony prowadził nieprawidłowo pojazd mechaniczny. Jeżeli oskarżonemu nie zostanie wykazana nieprawidłowość prowadzenia pojazdu mechanicznego na drodze publicznej, a biegły stwierdzi, że nawet trzeźwy kierowca nie uniknąłby wypadku w razie pęknięcia resoru w czasie prawidłowej jazdy — nie można oskarżonemu przypisać przestępstwa z art. 215 § 1 k. k. (13 XI 1957 — IV K 394/57).

Art. 215 § 1 k. k. Zob. orz. nr III KO 150/57 pod art. 26 k. k.

Art. 215 k. k. Niebezpieczeństwo powszechne jest to niebezpieczeństwo dla nieokreślonego zakresu dóbr prawnych (rzeczy lub osób). Wystarcza jednak, jeżeli osoby, a nawet jedna tylko osoba, której grozi niebezpieczeństwo, nie może być ściśle z góry określona indywidualnie, byle zachodziło niebezpieczeństwo katastrofy w komunikacji. Ta ostatnia zachodzi wtedy, gdy zniszczeniu ulegają środki służące do lokomocji, z czym zazwyczaj łączy się obok szkody materialnej także śmierć lub uszkodzenie cieleśne ludzi (4 XII 1957 — III K 959/57).

Art. 215 w zw. z art. 216 i 217 k. k. Przepis art. 215 k. k. różni się od przepisów art. 216 i 217 k. k. przede wszystkim tym, że każde spowodowanie niebezpieczeństwa pożaru, zalewu, katastrofy budowlanej lub komunikacyjnej ulega karze z art. 215 k. k., choćby w danym konkretnym przypadku wyjątkowo nie zachodziło nawet niebezpieczeństwo powszechne dla życia ludzkiego lub zdrowia, albo w znacznych rozmiarach dla mienia. Natomiast musi być, obok swoistych sposobów działania, ustalone spowodowanie po-

wyższego niebezpieczeństwa w każdym przypadku przestępstw z art. 216 i 217 k. k. (4 XII 1957 — III K 959/57).

Art. 225 § 1 k. k. Pobudka działania nie należy do istoty przestępstwa z art. 225 § 1 k. k. W miarę możliwości sąd powinien dążyć do ustalenia motywów i pobudek przestępstwa, zwłaszcza przestępstwa tego rodzaju jak zabójstwo. Niemożność ustalenia pobudki nie wyklucza jednak przypisania znamion przestępstwa w tym przypadku, kiedy pobudka nie należy do istoty przestępstwa (30 X 1957 — II K 723/57).

Art. 225 § 2 k. k. Motywem czynu przestępnego jest myśl (proces intelektualny) o pewnym stanie rzeczy (teraźniejszym, przeszłym lub przyszłym — rzeczywistym albo urojonym), który jednostka społeczna bierze pod uwagę przy postanowieniu dokonania przestępstwa. Pobudkę natomiast takiego czynu stanowi zawsze odpowiednia emocja ujemna (agresywna), która wpływa na wywołanie konkretnego postępowania sprawcy. W praktyce zatem motywem czynu przestępnego będzie zazwyczaj wyobrażenie krzywdy, braku lub przeszkody, pobudką zaś — emocja gniewu, zemsty, nienawiści, zazdrości itp., występująca bądź w sposób nagły, bądź jako rezultat narastającego stopniowo nastroju. Dodać wypada, iż — jak to już zostało ustalone w doktrynie i judykaturze — jeżeli dana emocja uzyska wydatną przewagę nad możliwością swobodnego kierowania się rozumem przez sprawcę w jego działaniu — zajdzie wówczas przypadek „silnego wzruszenia”, o którym mowa w art. 225 § 2 k. k. (2 XII 1957 — IV 838/57).

Art. 225 § 2 k. k. Zabójstwo uprzywilejowane, określone w art. 225 § 2 k. k., jak to już Sąd Najwyższy wyjaśnił w wyroku z dnia 13 I 1956, IV K 1028/55, zachodzi, gdy sprawca działał pod wpływem wzruszenia i gdy stopień i charakter tego wzruszenia oraz jego stosunek do popełnionego zabójstwa były tego rodzaju, że wpłynęły w sposób decydujący na sprawcę, który bez tego wzruszenia nie byłby zabójstwa popełnił. Zatem istotą uprzywilejowanego wzruszenia jest stan psychiczny, w którym procesy emocjonalne zyskują przewagę nad intelektem, wskutek czego sprawca działa pod wpływem dominujących emocji przy wyraźnym ograniczeniu kontrolującej działalności rozumu (19 VI 1957 — IV K 427/57).

Art. 225 § 2 k. k. O zabójstwie pod wpływem silnego wzruszenia (art. 225 § 2 k. k.) nie można mówić w tej sprawie, ponieważ oskarżona dla osiągnięcia stosownego napięcia energii agresywnej dla zabójstwa spożyła alkohol. Aczkolwiek stan, o którym mowa w art. 17 § 1 k. k., dotyczy sfery zagadnień psychiatrii, a art. 225 § 2 k. k. dziedziny psychologii i moralności, to przecież, skoro wspomniany stan (art. 17 § 1 k. k.) usuwający poczytalność (a więc wszelką winę) w myśl art. 17 § 2 k. k. pozbawiony jest znaczenia prawnego w tym zakresie, o ile sprawca wprawił się w ten stan po to, aby dokonać przestępstwa (*actio libera in causa*), nie dałoby się tym bardziej wytłumaczyć uprzywilejowanego traktowania w dziedzinie kary wobec sprawcy zabójstwa, który spożywa alkohol, by w ten sposób wywołać lub wzmocnić przeżycia emocjonalne, przy których dopiero zdolny jest dopiąć swego zamiaru zabójstwa (10 II 1958 — I K 368/57).

Art. 225 § 2 k. k. Nie może powoływać się na silne wzruszenie ten, kto z błahej przyczyny zabija człowieka np. na skutek nazwania go bandytą

w związku z wywołaną przezeń pijacką awanturą. Warunkiem stosowania § 2 art. 225 k. k. jest istnienie rozsądnej współmierności pomiędzy czynem oskarżonego a doznaną przezeń krzywdą, która stan silnego wzruszenia u niego wywołała (11 II 1938 — III K 1336/57).

Art. 225 § 2 k. k. Zob. orz. nr IV K 966/57 pod art. 17

Art. 226 k. k. Granice czasowe okresu, o którym mowa w art. 226 k. k., nie są ściśle określone i okres porodu nie kończy się z chwilą wydania dziecka na świat. W przepisie tym bowiem została użyte określenie „w okresie porodu”. Aby można było mówić o tzw. dzieciobójstwie, czyli zabójstwie uprzywilejowanym, określonym w art. 226 k. k., muszą jednocześnie i kumulatywnie istnieć dwa warunki: 1) zabicie dziecka przez matkę musi nastąpić w okresie porodu, tzn. w czasie rodzenia i bezpośrednio po urodzeniu dziecka, gdy jeszcze wskutek wstrząsu wywołanego porodem stan psychiczny kobiety rodzącej w wysokim stopniu odbiega od stanu jej normalnej psychiki, 2) zabójstwo dziecka przez matkę (delictum proprium) następuje pod wpływem przebiegu porodu, tj. w związku przyczynowym z wpływem, jaki poród (jako silne przejście psychiczne) wywarł na stan psychiczny kobiety rodzącej.

Odchylenie od stanu normalnej psychiki musi zachodzić w wyższym stopniu niż przy silnym wzruszeniu, gdyż art. 226 k. k. przewiduje niższą sankcję niż art. 225 § 2 k. k. Bardziej przemożne jest więc oddziaływanie czynników psychicznych w stanie określonym w art. 226 k. k. niż w stanie określonym w art. 225 § 2 k. k.

Jeśli poród wywołał tak daleko idące zaburzenia w sferze czynności psychicznych, że wskutek tego kobieta rodząca nie mogła zupełnie lub częściowo rozpoznać znaczenia czynu albo pokierować swym postępowaniem, to — zwłaszcza gdy chodzi o osobę psychicznie upośledzoną — wchodzić może w rachubę, w zależności od okoliczności konkretnego wypadku, zastosowanie przepisu art. 18 k. k. lub nawet art. 17 k. k. (15 IV 1957 — IV K 131/57).

Art. 240 k. k. Z przepisu art. 240 k. k. odpowiada każdy uczestnik bójki lub pobicia, z którego wynikła śmierć lub uszkodzenie ciała określone w art. 235 lub 236 k. k., niezależnie od tego, czy skutki te przewidywał, lecz bezpodstawnie przypuszczał, iż ich uniknie czy też mógł lub powinien je przewidzieć (5 IV 1957 — II K 145/57).

Art. 251 i 261 k. k. Występek z art. 251 k. k. należy do grupy przestępstw przeciwko wolności (rozdział XXXVI k. k.), natomiast zbrodnia z art. 261 k. k. jest rodzajowo innym czynem z grupy przestępstw przeciwko mieniu (rozdział XXXIX k. k.).

Zasadnicza więc różnica między tymi dwoma przestępstwami polega na tym, iż sprawca czynu z art. 261 k. k. dąży do osiągnięcia korzyści majątkowej, zaś w przypadku art. 251 k. k. korzyść taka nie jest koniecznym elementem działania sprawcy. Ponadto przy zbrodni z art. 261 k. k. mamy do czynienia z groźbą użycia natychmiastowego gwałtu, zaś przy art. 251 k. k. mowa jest o groźbie bezprawnej — art. 91 § 4 k. k. (12 XI 1957 — I K 743/57).

Art 255 § 3 i 5 w zw. z art. 256 § 4 k. k. Wnioskiem o ściganie, o którym

mowa w art. 256 § 4 k. k., jest wszelkie pismo władzy przełożonej znieważonego urzędnika, zawierające samo w sobie albo w załącznikach, do których treści ono odsyła, niedwuznaczne świadectwo, iż władza ta życzy sobie postępowania karnego przeciwko sprawcy znieważenia danego urzędnika i to niezależnie od ewentualnie przedstawionego we wspomnianym piśmie innego jeszcze zachowania się sprawcy, które stanowiłoby przestępstwo publiczno-skargowe.

O tym, czy konkretne pismo wraz z załącznikami, w które je zaopatrzone, dostatecznie wyraźnie ujawnia wolę ścigania za znieważenie urzędnika, wypowiedzieć się może i powinien sąd rozpoznający sprawę merytorycznie, który rozstrzyga tę kwestię na tle całokształtu treści pisma i ewentualnych, wprost w nim wskazanych załączników. Tak czy inaczej, sąd uzna za należyty wyraz wspomnianej woli przełożonej władzy tylko takie pismo, którego treść, jak już zaznaczono, nie pozwala wątpić o tej woli.

Brak w piśmie przełożonej władzy jakichkolwiek zastrzeżeń, iż skierowane przez nią do prokuratora żądanie pociągnięcia do odpowiedzialności karnej sprawcy opisanego w tym piśmie (lub załącznikach) zachowania się, dotyczy tylko jednego z fragmentów tego zachowania się, w szczególności — działania stanowiącego przestępstwo publiczno-skargowe, nie daje wystarczającej podstawy do ograniczenia przez sąd zakresu wniosku władzy przełożonej do tego tylko przestępstwa publiczno-skarbowego, z wyłączeniem fragmentu zachowania się sprawcy, stanowiącego przestępstwo, którego dotyczy § 4 art. 256 k. k. (albo w nieobjętych zakresem niniejszej sprawy przypadkach, których dotyczy § 3 art. 255 i § 5 art. 255 k. k. (5 XII 1957 — IV KO 140/57).

Art. 257 § 1 i 262 § 1 k. k. Małżonek, który mieniem ruchomym, wchodzącym w skład majątku wspólnego obojga małżonków, rozporządza jak własnym, czyniąc to wbrew woli drugiego małżonka, odpowiada na podstawie art. 257 § 1 lub 262 § 1 k. k., w zależności od sposobu działania sprawcy (19 XII 1957 — II KO 83/57).

Art. 257 § 1 k. k. zob. orz. nr III K 516/57 pod art. 168 k. k.

Art. 286 k. k. w zw. z art. 292 k. k. i art. 46 m. k. k. Dla prawidłowej kwalifikacji przestępstwa urzędniczego konieczne jest ścisłe określenie charakteru, w jakim sprawca działał w chwili czynu.

Podmiotem tzw. właściwego przestępstwa urzędniczego może być urzędnik lub osoba odpowiadająca karnie jak urzędnik.

Odpowiedzialności karnej za przestępstwa wymienione w rozdziale XII k. k. podlegają oprócz urzędników w ścisłym znaczeniu nadto osoby wykonujące zlecone czynności w zakresie zarządu państwowego lub samorządowego, tudzież funkcjonariusze wszelkich instytucyj prawa publicznego — por. art. 292 k. k. Przepis art. 292 k. k. rozciągnął odpowiedzialność karną na osoby, które nie są urzędnikami sensu stricto, a jeszcze bardziej zakres tej odpowiedzialności rozszerzył art. 46 m. k. k. (18 X 1957 — IV K 102/57).

Art. 286 § 1 k. k. Skazanie za przestępstwo z art. 286 § k. k. może nastąpić tylko wówczas, jeżeli zostanie ustalone, że podmiot przestępstwa urzędniczego, działając w sferze urzędowania, bądź przekroczył swą wła-

dzę, bądź też nie dopełnił swych obowiązków i w ten sposób działał na szkodę interesu publicznego lub prywatnego.

Ustalenie, że sprawca działał na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, jest nieodzownym elementem przestępstwa, natomiast samo nastąpienie konkretnej szkody nie jest nieodzowne, wystarczy bowiem działanie na szkodę i możliwość nastąpienia tej szkody objęta zamiarem sprawcy.

Przestępstwo z art. 286 § 1 k. k. można popełnić tylko umyślnie, przy czym bądź to z zamiarem bezpośrednim, bądź ewentualnym.

Skazując tedy z art. 286 k. k., należy dokładnie określić charakter podmiotu, rodzaj czynności i jej stosunek do zakresu urzędowania sprawcy-urzędnika, ustalić w czym przejawilo się naruszenie obowiązków lub przekroczenie uprawnień służbowych oraz że sprawca-urzędnik miał świadomość działania na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, wreszcie czy i jaka szkoda nastąpiła lub mogła nastąpić. Jeśli w tych warunkach nie ustalono ujemnych skutków czynu oskarżonego dla interesu publicznego lub prywatnego, dokonanych lub zamierzonych przez sprawcę, to nie można mówić o przestępstwie z art. 286 k. k. (22 XI 1957 — IV K 467/57).

Art. 286 § 2 k. k. Kierownik sklepu uspołecznionego, który wiedząc o tym, że u drugiego kierownika sklepu uspołecznionego powstało manko i który w czasie trwania w tym drugim sklepie remanentu przerzuca ze swego sklepu pewną ilość towaru po to, by towar ten został ujęty w remanencie drugiego sklepu i by w ten sposób ukryty został brak towarów, przekracza swą władzę, działa na szkodę interesu społecznego (stworzenie fikcji, że szkoda nie powstała) i działa w celu przysporzenia korzyści majątkowej i osobistej kierownikowi drugiego sklepu (uchronienie od odpowiedzialności karnej i cywilnej w związku ze szkodą powstałą na skutek braku towarów), przy czym obojętną rzeczą jest, czy dokonujący przerzutu liczy na to, że po remanencie będzie mógł wycofać do swego sklepu towar przerzucony dla ukrycia braku powstałego w drugim sklepie (31 I 1958 — III K 1291/57).

Art. 290 k. k. Przyjmowanie napiwków przez kelnera lub fryzjera, jakkolwiek może budzić zastrzeżenia, nie uzasadnia odpowiedzialności karnej. Natomiast przyjmowanie „napiwku” przez kierownika jednostki handlowej za udostępnienie towaru poszukiwanego wyczerpuje w pełni znamiona przestępstwa z art. 290 k. k. (30 XII 1957 — IV K 1057/57).

Art. 290 § 2 k. k. Podmiotem przestępstwa z art. 290 § 2 k. k. może być nie tylko ten urzędnik, który ostatecznie rozstrzyga sprawę wydając decyzję, lecz także ten, który współdziałał w wydaniu decyzji, np. przez przygotowanie sprawy lub sporządzanie wniosku (18 X 1957 — IV K 102/57).

KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO

Art. 8 k. p. k. Sądowi nie wolno skazywać bez dostatecznych dowodów winy. Słuszna zasada in dubio pro reo nie zwalnia sądu od obowiązku wszechstronnego wyjaśnienia całokształtu okoliczności sprawy. Realizacji tego obowiązku służą przejawy zasady inkwizycyjności w procesie oraz prawo sądu do zwrócenia sprawy prokuratorowi dla uzupełnienia śledztwa (11 XII 1957 — IV K 941/57).

Art. 13 k. p. k. Wyrok sądu rewizyjnego, uchylający orzeczenie sądu

pierwszej instancji i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania, wydany przy udziale osoby nie uprawnionej do wydawania wyroków, nie może b/ć przedmiotem orzeczenia o nieważności ani w myśl art. 13 k. p. k., ani stosownie do art. 377 k. p. k. (Postanowienie siedmiu sędziów SN: 5 XII 1957 — II KO 78/57).

Art. 66 k. p. k. W zakresie powództwa cywilnego należy stosować przepisy kodeksu postępowania cywilnego posiłkowo, o ile brak odpowiednich postanowień w k. p. k. lub też o ile z przepisów k. p. k. i ich pierwszeństwa w zakresie postępowania karnego, obejmującego też proces adhezyjny, nie wpływają odchylenia od procesu normalnego według k. p. c. Do materii, którą należy ocenić według przepisów k. p. c, należy też kwestia tzw. zdolności procesowej i ustawowego zastępstwa, która pozostaje w związku z przepisami prawa cywilnego materialnego, ograniczającymi zdolność do działań prawnych. Brak tej zdolności lub zastępstwa sąd powinien brać pod rozwagę w każdym stadium sprawy z urzędu (4 VI 1956 — III K 320/56).

Art. 94 k. p. k. Świadek, który skorzystał z prawa odmowy zeznań, może zmienić swoje postanowienie i zrezygnować z dobrodziejstwa art. 91 k. p. k., jednakże oświadczenie jego w tej kwestji musi być zupełnie jasne i wpisane w pełnej osnowie do protokołu. Świadek taki musi być następnie uprzedzony o odpowiedzialności za fałszywe zeznanie, zgodnie z art. 97 k. p. k. i wówczas dopiero może złożyć zeznanie (13 I 1958 — II K 1017/57).

Art. 222 k. p. k. Według art. 222 k. p. k. zeznania i oświadczenia osoby przesłuchiwanej wciąga się do protokołu z możliwą dokładnością, przy czym zgodnie z przyjętą praktyką zamiast wpisywania pełnej treści wyjaśnień można powołać się na takie same wyjaśnienia zawarte w aktach sprawy. Jednakże samo powołanie się oskarżonego na poprzednio złożone wyjaśnienia nie powoduje jeszcze, że protokół poprzedniego przesłuchania już tym samym staje się załącznikiem protokołu rozprawy (9 IX 1957 — II K 498/57).

Art. 245³ k. p. k. Postanowienie o umorzeniu śledztwa staje się prawomocne po upływie terminu do wniesienia zażalenia na to postanowienie lub po oddaleniu, albo pozostawieniu bez rozpoznania takiego zażalenia. Uprawnoczenie się postanowienia o umorzeniu śledztwa, jeżeli nie zostało wznowione z zachowaniem trybu i warunków określonych w art. 245³ k. p. k., sprowadza wygaśnięcie prawa skargi oskarżyciela o czyn zarzucony podejrzanemu. Akt oskarżenia oraz postępowanie sądowe, wszczęte mimo utraty tego prawa przez oskarżyciela, pozbawione są znaczenia prawnego. Fakt, iż pokrzywdzony po upływie terminu do zaskarżenia postanowienia o umorzeniu śledztwa złożył zażalenie na to postanowienie, nie może mieć wpływu na kwestię dopuszczalności postępowania toczącego się wbrew art. 245³ k. p. k. (10 XII 1957 — I KO 235/57).

Art. 299 k. p. k. W warunkach określonych w art. 299 k. p. k. sąd może odstąpić od bezpośredniego przesłuchania świadka lub oskarżonego na rozprawie tylko wtedy, gdy protokół przesłuchania świadka lub oskarżonego w śledztwie lub dochodzeniu, lub na rozprawie, nie budzi wątpliwości w zestawieniu z innymi dowodami. W wypadkach zaś, gdy tego rodzaju protokoły przesłuchań świadka lub oskarżonego w porównaniu z innymi dowodami nasuwają wątpliwości, konieczne jest bezpośrednie sprawdzenie

tych dowodów o ile świadek w ogóle jest osiągalny, w szczególności gdy odczytanie istotnego zeznania miałoby ograniczyć prawo oskarżonego do obrony (9 I 1957 — I K 807/56).

Art. 299 k. p. k. Powołanie się na trudności sprowadzenia świadków z więzienia w Fordonie w sprawie oskarżonego pozostającego pod tak ciężkim zarzutem jak przestępstwo z art. 91 § 1 k. k. WP., obecnie art. 100 k. k., zagrożone karą pozbawienia wolności dożywotniego więzienia włącznie, w sprawie wymagającej wyświetlenia zawiłych i sprzecznych okoliczności, stanowi zbyt rozciągłą wykładnię wyjątku od zasady bezpośredniości (6 III 1958 — I KRn 7/3/57).

Art. 299 § 1 k. p. k. Przebywanie świadka w wojsku nie stanowi przeszkody nie dającej się usunąć albo zbyt trudnej do usunięcia w rozumieniu art. 299 § 1 k. p. k. (29 I 1958 — IV K 1127/57).

Art. 299 § 4 k. p. k. Odczytanie na rozprawie wyjaśnień poprzednio złożonych przez oskarżonego może być uzasadnione między innymi odmową złożenia wyjaśnień (art. 299 § 4 k. p. k.). Jeżeli więc oskarżony nie odmawia złożenia wyjaśnień, to sąd ma obowiązek drogą zadawania odpowiednich pytań wyjaśnić wszystkie istotne okoliczności sprawy (9 IX 1957 — II K 498/57).

Art. 305 k. p. k. Na postanowienie sądu, wydane na podstawie art. 305 § 1 k. p. k., zgodnie z przepisem art. 353 § 1 k. p. k. służy zażalenie (Uchwała Całej Izby Karnej SN: 13 II 1958 — I KO 10/58).

Art. 305 k. p. k. Sąd nie jest władny wykraczać poza ramy skargi bądź też przekazywać akta sprawy prokuratorowi jedynie w celu pociągnięcia do odpowiedzialności karnej osoby nie objętej aktem oskarżenia. To uprawnienie przysługuje wyłącznie prokuratorowi. Sama tylko okoliczność, że należałoby objąć oskarżeniem jeszcze inne osoby poza wyszczególnionymi w akcie oskarżenia, w świetle przepisu art. 305 k. p. k. nie jest przesłanką uzasadniającą przekazanie akt do uzupełnienia śledztwa (19 XI 1957 — I K 681/57).

Art. 305 k. p. k. Z przepisu art. 305 k. p. k. należy korzystać tylko w wypadkach wyjątkowych, gdy są istotne braki w postępowaniu przygotowawczym i nie można ich uzupełnić na rozprawie (3 IX 1957 — IV K 648/57).

Art. 305 k. p. k. Zasada zbierania dowodów przez sąd (art. 8, 260, 305 k. p. k.) obowiązuje jedynie co do okoliczności, które są potrzebne do rozpoznania sprawy osób, przeciw którym skierowano oskarżenie. Kierowanie spraw do śledztwa w celu zebrania dowodów mogących wykazać winę innych osób i objęcia ich nowym aktem oskarżenia — przekracza uprawnienia sądu orzekającego i jest sprzeczne z zasadą skargowości wyrażoną w art. 2 k. p. k. Może ono być połączone z krzywdą oskarżonego przebywającego w areszcie, w którego interesie jest szybkie ukończenie sprawy.

Nie uwłącza to oczywiście obowiązkom badania w procesie winy innych osób poza oskarżonym, jeżeli zbadanie mogło mieć znaczenie dla rozpoznania sprawy osób objętych aktem oskarżenia w zakresie winy lub kary (8 III 1958 — I KZ 1/58).

Art. 306 k. p. k. Przepis art. 305 k. p. k. pozwala na dokonanie oględzin

miejsca przestępstwa bądź przez sąd w całym składzie, bądź przez wyznaczonego sędziego. Oznacza to, że jeśli na wizję lokalną nie udaje się cały skład sądzący, powinno zapaść postanowienie sądu w przedmiocie dokonania wizji przez członka kompletu lub innego sędziego z jednoczesnym wyznaczeniem określonej osoby (13 I 1958 — II K 1017/57).

Art. 320 k. p. k. Nieujawnienie protokołów wyjaśnień na rozprawie, a następnie wzięcie ich za podstawę wyroku skazującego, stanowi tego typu uchybienie proceduralne (art. 329 k. p. k.), które powoduje uchylenie w tym zakresie zaskarżonego wyroku celem ponownego rozpoznania sprawy. Materiał dowodowy, nie ujawniony na rozprawie głównej, nie może stać się przedmiotem rozważania i być poddany ocenie rewizyjnej w Sądzie Najwyższym (22 V 1957 — IV K 742/56).

Art. 339 k. p. k. W przepisie art. 339 k. p. k. dokładne ustalenie podstawy faktycznej wyroku zostało wysunięte na pierwszy plan jako najważniejsza część uzasadnienia.

Wszelka przeto uzasadniona wątpliwość co do ustaleń faktycznych dotyczących istotnej w sprawie okoliczności, musi być zbadana i rozstrzygnięta i sąd rewizyjny, jeśli sam nie ma takich możliwości, obowiązany jest uchylić wyrok i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji (22 XI 1957 — IV K 593/57).

Art. 363 k. p. k. Organy administracji, wymienione w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 stycznia 1955 r., w sprawie wnoszenia i popierania oskarżenia przez organy administracji państwowej (Dz. U. nr 8, poz. 50) są uprawnione do zakładania rewizji na niekorzyść oskarżonego od wyroków sądów powiatowych, jeśli akt oskarżenia był wniesiony przez te władze (Uchwała Całej Izby Karnej SN: 27 III 1958 — I KO 16/53).

Art. 367 § 2 k. p. k. Każdy prokurator może występować przed każdym sądem. Podział: prokurator rzeczowy czy też miejscowy, jest ich kwestią czysto wewnętrzną i naruszenie tego podziału nie powoduje nieważności czynności przedsięwziętej przez prokuratora miejscowo bądź rzeczowo niewłaściwego (Postanowienie składu siedmiu sędziów SN: 12 XII 1957 — I KO 297/57).

Art. 377 k. p. k. Zob. orzeczn. nr II KO 78/57 pod art. 13 k. p. k.

Art. 385 k. p. k. Uwzględnienie na podstawie art. 385 k. p. k. rewizji założonej na niekorzyść oskarżonego nie może wyjść poza granice zaskarżenia wyroku (4 X 1957 — IV K 291/57).

Art. 390 § 1 k. p. k. Postanowienie sądu wojewódzkiego, powzięte w trybie art. 390 § 1 k. p. k., powinno być w myśl art. 44 § 2 k. p. k. uzasadnione na piśmie. Uzasadnienie takie ma zasadnicze znaczenie, gdyż dowodzi, że sąd rewizyjny wszechstronnie i skrupulatnie rozważył przepisy, których wykładnia budzi wątpliwość, próbował wątpliwości te sam rozstrzygnąć, lecz wobec trudności i wagi zagadnienia doszedł do wniosku, że nastrożające się zagadnienie wymaga zasadniczej wykładni ustawy przez Sąd Najwyższy (27 III 1958 — III KO 2/58).

Art. 435 § 1 k. p. k. W razie konieczności powołania biegłego w sprawie toczącej się z oskarżenia prywatnego, oskarżyciel prywatny, który zgodnie

z wymaganiem art. 435 § 1 k. p. k. złożył przy akcie oskarżenia zryczałtowaną równowartość kosztów postępowania w wysokości 50 złotych, nie ponosi żadnych dodatkowych kosztów postępowania, w szczególności związanych z należnością bieglego (5 XII 1957 — III KO 96/57).

MAŁY KODEKS KARNY

Art. 1 § 1 i § 2 m. k. k. W odróżnieniu od § 2 art. 1 m. k. k., który wymaga ustalenia w każdym konkretnym wypadku, czy zamach nastąpił „podczas albo z powodu” pełnienia przez zaatakowanego jego obowiązków, albo z powodu jego stanowiska lub przynależności do sił zbrojnych (a nie z powodu np. zwady, chęci rabunku itp), § 1 wymagania takiego nie zawiera, wychodząc z założenia, że „jednostka wojskowa” zawsze znajduje się w stanie służby (Wyrok w składzie 7 sędziów SN: 16 I 1958 — III KRn 116/57).

Art. 8 § 1 m. k. k. Do istoty przestępstwa z art. 8 § 1 m. k. k. niezbędne jest ustalenie, że fałszywe wiadomości oraz dokumenty lub przedmioty miały znaczenie dla bezpieczeństwa państwa polskiego i były udzielone lub dostarczone przez sprawcę władzy polskiej z zamiarem, choćby ewentualnym, wprowadzenia jej w błąd (Wyrok w składzie siedmiu sędziów SN: 30 I 1958, IV KRn 337/57).

Art. 18 m. k. k. W zasadzie każdy obywatel ma społeczny obowiązek zawiadomienia władzy o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu (art. 229 § 1 k. p. k.) Niezawiadomienie władzy o przestępstwie podlegać może jednak ukaraniu tylko w tych szczególnie niebezpiecznych przypadkach, skierowanych przeciwko bezpieczeństwu publicznemu, w których zaniechanie takiego zawiadomienia wyjątkowo zagrożone jest karą. Takim postanowieniem prawnym jest właśnie art. 18 § 1 m. k. k. Z wyjątkowego zaś charakteru tego przepisu wynika, że sto:owanie go powinno odznaczać się szczególną ostrożnością. Toteż nieskonkretyzowana wiadomość o tworzeniu się czy istnieniu już organizacji nazwanej nielegalną, chociaż jej cele, zadania, charakter nie były nawet w ogólnych zarysach zaznaczone, nie powinno obciążać obywatela obowiązkiem zawiadomienia władzy. Takie bowiem zbyt pochopne zawiadomienie władzy nie tylko nie służyłoby ochronie porządku publicznego, lecz przeciwnie, mogłoby zaprzętać czas i uwagę władz wiadomościami niepoważnymi, nieprawdziwymi i plotkami, a przeto szkodzić.

Od strony podmiotowej czynu zauważyć należy, że skoro skazany nie znał celów, zadań, charakteru ani nazwy organizacji, to nie można mu zasadnie imputować, że chciał zataić zbrodnię określoną w art. 86 § 2 k. k. W. P., której nie znał ani nie chciał poznać lub że tę ewentualność przewidywał i na to się zgodził (Wyrok w składzie siedmiu sędziów SN: 17 X 1957 — I KRn 145/57).

DEKRET Z DNIA 4 MARCA 1957, DZ. U. NR 17 POZ. 68

Art. 1. Chęć zysku należy do istoty przestępstwa z art. 1 dekretu z dnia 4 marca 1953 r., poz 68 i jako taka nie stanowi okoliczności obciążającej (2 XI 1957 — II K 627/57).

Art. 1. Samo zabranie z uspołecznionego zakładu gastronomicznego bloczka z talonami upoważniającymi do otrzymania w tym zakładzie potraw i napojów na kwoty oznaczone na poszczególnych talonach — stanowi jedynie kradzież mienia społecznego o wartości owego bloczka, przy czym bez znaczenia jest, czy sprawca już wówczas miał zamiar zrealizowania owych bloczków.

Gdyby natomiast sprawca, dokonawszy zaboru talonów, podjął jakąkolwiek czynności dla wyłudzenia w zakładzie potraw i napojów — którego nie dokonał z powodu przeszkód od niego niezależnych — czyn stanowiłby przestępstwo z art. 1 § 1 dekretu z dnia 4 III 1953 r. o wzmożeniu ochrony własności społecznej (Dz. U. nr 17, poz. 68) lub art. 1 § 1 dekretu z dnia 4 III 1953 r. o ochronie własności społecznej przed drobnymi kradzieżami (Dz. U. nr 17, poz. 69) w postaci usiłowania zależnie od wartości potraw lub napojów — pochłaniające przestępstwo kradzieży bloczka, które w tym przypadku stanowi środek do zagarnięcia owych potraw i napojów (5 XII 1957 — II KO 84/57).

DEKRET Z DNIA 21 GRUDNIA 1955 R. O ORGANIZACJI I ZAKRESIE
DZIAŁANIA MILICJI OBYWATELSKIEJ

Art. 8. Wyjęcie broni przez milicjanta wyłącznie po to, by oddać strzał ostrzegawczy, nie może być uznane w danych warunkach za sprzeczne z przepisem art. 8 dekretu z dnia 21 grudnia 1955 r. o organizacji i zakresie działania Milicji Obywatelskiej oraz z przepisami rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 grudnia 1955 r. w sprawie użycia broni przez M. O. (Dz. U. nr 46, poz. 311 i 313/55), ponieważ przepisy te regulują przypadki, w których milicji wolno użyć broni przeciwko poszczególnym osobom, a nie przypadki, kiedy bez zamiaru skierowania strzału do pewnej osoby, milicjant wyjmując pistolet, by dać strzał ostrzegawczy (26 XI 1957 — II K 196/57).

DEKRET Z DNIA 23 MARCA 1956 R. O OCHRONIE GRANIC PAŃSTWOWYCH

Art. 30. Osoba, która nie mając zezwolenia na przekroczenie granicy państwowej udaje się w kierunku tej granicy, aby ją przekroczyć gdy tylko zdoła do niej dotrzeć, dopuszcza się usiłowania występku przewidzianego w art. 30 dekretu z dnia 23 marca 1956 r. o ochronie granic państwowych — Dz. U. nr 9, poz. 51 (19 XII 1957 — IV KO 139/57).

USTAWA O AMNESTII Z DNIA 27 KWIETNIA 1956 R.

Art. 6. Odbycie kary poprzez całkowicie lub przynajmniej w jednej trzeciej wymiaru kary zaliczony na jej poczet areszt tymczasowy, stanowi podstawę do uznania powrotu do przestępstwa w przypadkach, o których mowa w art. 60 § 1 k. k. i art. 6 ustawy z dnia 27 kwietnia 1956 r. o amnestii (Postanowienie w składzie siedmiu sędziów SN: 14 XI 1957 — IV KO 14/57).

Art. 6 ust. 2. W przypadku realnego zbiegu przestępstw — pierwszego popełnionego przed dniem 15 kwietnia 1956 r., a drugiego po 28 kwietnia

1956 r. (tj. po ogłoszeniu ustawy o amnestii z dnia 27 kwietnia 1956 r. Dz. U. nr 11, poz. 57) przepis art. 6 ust. 2 ustawy o amnestii nie ma zastosowania (23 I 1957 — II KO 105/57).

Zebrał
Stefan Kalinowski

ORZECZNICTWO GŁÓWNEJ KOMISJI ARBITRAŻOWEJ

Uchwała nr 2/58 kolegium arbitrażu Głównej Komisji Arbitrażowej

Kolegium Arbitrażu Głównej Komisji Arbitrażowej na posiedzeniu w dniu 17 kwietnia 1958 r. w Warszawie na wniosek prezesa Głównej Komisji Arbitrażowej na zasadzie art. 20 dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 r. o państwowym arbitrażu gospodarczym (Dz. U. nr 46, poz. 340) w brzmieniu ustawy z dnia 29 maja 1957 r. (Dz. U. nr 31, poz. 135) ustaliło ogólne wytyczne orzecznictwa arbitrażowego w sprawie odpowiedzialności dłużnika obrotu uspołecznionego za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania.

I. Przy orzekaniu o odpowiedzialności jednostek gospodarki uspołecznionej za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązań komisje arbitrażowe muszą mieć na uwadze, że jednostki te powinny wykazać się najwyższą — stosownie do okoliczności — starannością przy wykonywaniu zobowiązań w obrocie uspołecznionym i mogą być zwolnione od odpowiedzialności za naruszenie tych zobowiązań tylko wówczas, gdy przeprowadzonym dowodem wykażą, że naruszenie to było skutkiem przeszkody, której zaistnienia nie mogły przewidzieć, powstania nie zawiniły i której — mimo dołożenia najwyższej staranności — nie zdołały przezwyciężyć.

II. Komisja arbitrażowa nie może zwolnić dostawcy od odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania, choćby mógł on wykazać, że przyczyną naruszenia przez niego obowiązku świadczenia było powstanie niemożliwych do przewidzenia i niezawinionych przez niego przeszkód w nabyciu niezbędnych do produkcji surowców lub półfabrykatów nierozdzielanych przez organy państwowe, jeżeli — wbrew ciężącemu na nim obowiązkowi prawnemu — nie zawarł z jednostkami trzecimi umowy o dostarczenie tych surowców i półfabrykatów.

III. 1. Komisja arbitrażowa zwolni dostawcę od odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązań, jeżeli przyczyną ich naruszenia było niedotrzymanie dostawy potrzebnych do wykonania przedmiotu artykułów rozdzielanych, wywołane zmianami dokonanymi w planie rozdziału tych artykułów przez organ uprawniony do przeprowadzenia tych zmian.

2. Fakt przeprowadzenia zmiany w planie rozdziału dostawca powinien wykazać dokumentem pochodzącym od organu uprawnionego do dokonania takiej zmiany.

3. Komisja arbitrażowa powinna ustalić, w jakim stopniu nieotrzymanie artykułów rozdzielanych w następstwie zmian, o których mowa w ust.

1, wpłynęło na niewykonanie obowiązku dostawy w tym stosunku umownym, który jest przedmiotem rozpoznania w konkretnym sporze.

IV. Zasady zawarte w wytycznej III komisje arbitrażowe stosować będą analogicznie w przypadku, gdy przyczyną niewykonania lub nienależytego wykonania dostawy było przeprowadzenie zmian w planie importu towarów na potrzeby kra u.

V. Obniżenie (miarkowanie) wysokości kar umownych, przewidzianych w przepisach regulujących obrót gospodarczy, może nastąpić w drodze orzeczenia komisji arbitrażowej w przypadkach zupełnie wyjątkowych, jeżeli zapłata pełnych kar, obliczonych wedle obowiązujących stawek, mogłaby w konkretnym przypadku w istotny sposób naruszyć rozrachunek gospodarczy przez to, że w porównaniu z faktycznie powstałą szkodą zapewniałaby jednej ze stron dodatkowe, rażące nadmiernie korzyści, a dla drugiej pociągałaby dotkliwe straty, nieproporcjonalne do jej zawinienia.

Niedopuszczalność drogi postępowania arbitrażowego dla roszczeń o zwrot nadpłaconej ceny za „przedmioty nabyte w trybie egzekucji administracyjnej” świadczeń

Nie jest dopuszczalna droga postępowania arbitrażowego dla roszczeń o zwrot nadpłaconej części ceny, skierowanych przeciwko organowi przeprowadzającemu egzekucję administracyjną świadczeń pieniężnych przez jednostkę, której po wygórowanej cenie sprzedany został w trybie takiej egzekucji przedmiot majątkowy egzekwowanego dłużnika (Orzec. Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 18 marca 1958 r.: RN — 55/57).

Zakres stosowania uchwały Prezydium Rządu z dnia 24 czerwca 1950 r. (Monitor Polski nr 78, poz. 911)

Przepisy uchwały Prezydium Rządu z dnia 24 czerwca 1950 r. w sprawie przekazywania przedsiębiorstw, zakładów lub ich części oraz przedmiotów majątku trwałego pomiędzy państwowymi jednostkami gospodarczymi a jednostkami spółdzielczymi (Monitor Polski nr 78, poz. 911) mają zastosowanie tylko w tych przypadkach, gdy przekazanie majątku spółdzielczego bądź zwrot majątku państwowego, oddanego uprzednio spółdzielni w zarząd, użytkowanie lub dzierżawę następuje na mocy decyzji organów wymienionych w § 13 tej uchwały (Orzec. Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 28 lutego 1958 r.: I — 129/57).

Sposób „zarachowania zapłaty”

Jeżeli dłużnik mający wobec tego samego wierzyciela kilka długów pieniężnych nie wskazał przy zapłacie, który dług chce uiścić, wówczas zapłatę należy zarachować według zasad wskazanych w art. 214 k. z., a późniejsze oświadczenie dłużnika, że zapłatę przeznacza na zaspokojenie innego długu jest bezskuteczne, choćby wierzyciel nie wystawił pokwitowania wskazującego dług, na którego zaspokojenie przyjął zapłatę (Orzec. Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 28 stycznia 1958 r. RN — 38/57).

Kary za „opóźnienie zwrotu worków” stanowiących opakowanie wypożyczone

Kary za opóźnienie zwrotu worków stanowiących opakowanie wypożyczone, w których dostarczono przetwory zbożowe po dniu wejścia w życie

Ogólnych Warunków Dostawy w obrocie krajowym (Monitor Polski nr 89 z 1956 r, poz. 1016) oblicza się w wysokości przewidzianej w § 73 ust. 2 p. 5 tych Ogólnych Warunków (Orzec. Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 16 kwietnia 1938 r.: XVI — 619/57).

Kary „za zwrócenie butli do gazów, technicznych w stanie zaoliwionym”

Kary za zwrócenie butli do gazów technicznych w stanie zaoliwionym zasądzać należy według przepisów zarządzenia Ministra Przemysłu Chemicznego z dnia 22 października 1956 r. (Monitor Polski nr 93, poz. 1011), choćby zwrot butli nastąpił w czasie, gdy obowiązywało zarządzenie tego Ministra z dnia 26 stycznia 1955 r. — Monitor Polski nr 9, poz. 100 (Orzec. Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 18 marca 1958 r.: RN — 14/58).

Odpowiedzialność „hurtowni za opóźnienie zwrotu opakowań”

Hurtownia, która nabyła od jednostki podległej Ministrowi Przemysłu Materiałów Budowlanych towar w opakowaniu wypożyczonym, odpowiedzialna jest wobec dostawcy za opóźnienie zwrotu tego opakowania, choćby w terminie, w którym zwrot powinien był nastąpić, nie rozproszdziła jeszcze towaru wraz z opakowaniem (Orzec. Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 14 lutego 1958 r.: RN — 41/57).

Prekluzja „roszczeń kasy spółdzielczej w stosunku do instytucji kontraktującej” z tytułu nieściągalnych zaliczek udzielonych na zlecenie tej instytucji przez kasę rolnikom

Bieg terminu prekluzyjnego dla roszczeń kasy spółdzielczej w stosunku do instytucji kontraktującej z tytułu podlegających zwrotowi nieściągalnych zaliczek udzielonych na zlecenie tej instytucji przez kasę rolnikom, z którymi instytucja ta zawarła umowy kontraktacyjne, rozpoczyna się po upływie 30 dni od daty otrzymania przez kasę zaświadczenia prezydium właściwej rady narodowej o niemożności ściągnięcia tych zaliczek od rolników (Orzec. Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 28 stycznia 1958 r.: RN — 43/57).

Prekluzja „roszczeń regresowych”

Bieg terminu prekluzyjnego dla roszczeń właściciela samochodu, skierowanych do sprawcy wypadku, jakiemu uległ ten samochód, o zwrot sum wypłaconych poszkodowanemu w tym wypadku pasażerom samochodu, rozpoczyna się w dacie wypłaty odszkodowania pasażerom (Orzec. Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 28 lutego 1958 r.: IV — 985/57).